

”בשבי לבנון”

מפגש השקת הספר אצל משפחת ענבי בחיפה 17.1.09

ישעיהו גביש : הננו נפגשים כאן להביע תודתנו קודם כל לדב ולעצמנו על העבודה ועל התרומה בחומר וברוח לכתיבתו של הספר, לעריכתו והבאתו לדפוס. תודה מיוחדת להוצאת ”אריאל”, שמגיע לה יישר כח על שהפיקה ספר באיכות מעולה.

היו אלה שנתיים של עבודה בה נאספו אצל דב יומנים, תמונות, קטעי עיתונות, מכתבים, ועדויות. כל אלה הצטרפו במלאכת מחשבת לסיפור אחד שהוא סיפור השבי שלנו. אציין במיוחד את יומנם של יהודה יהודאי ואביו שמואל יהודאי, שכתבו יומנים, זה בכלא הלבנוני וזה בביתו בירושלים. יומנו של יהודה היווה את חוט השדרה לספר כולו. צר לי על שיהודה לא זכה לראות את הספר. יהודה הלך לעולמו לפני 18 שנים. עוד מי שחסר לנו כאן הוא עו”ד אהרון חוטר ישי עליו השלום, שסיכן את חייו בהגיעו לביירות לטפל בנו. הוא הביא לשינוי כתב האישום החמור על ריגול שהיה מסכן את חייו. כמו כן לא נשכח גם את בואו למשפט באותם ימים קשים, לחזק את רוחנו, ולא נשכח את דבריו והנשיקה שקיבל כל אחד ממנו בעת שנפרד מאיתנו בחשש גדול לשלומנו בכלא.

קראתי את הספר כבר פעמיים. לראשונה בעת שנתבקשנו להעיר את הערותינו, ובפעם השניה לאחר שיצא לאור. עלי להודות שבמהלך הקריאה התגלו לי פרטים חדשים שלא ידעתי כלל על התרחשותם סביבנו. בעיקר התרגשתי לקרוא את הפרק על המשא ומתן לשחרורנו מהכלא הלבנוני, לאחר 17 חודשים מאז נשבינו ”כנערים מטיילים” ועד שובנו לארץ בהסכם שביתת הנשק, כחיילי צבא ההגנה לישראל.

זהו ספר חשוב וראוי שיהיה על מדפי הספריות והארכיונים במקומות הנכונים. למיטב ידיעתי, בספרים שראו אור לאחר מלחמת העצמאות ועד היום, סיפורנו כלל אינו מסופר, אולי חוץ מאשר בספרו של עו”ד **אהרון חוטר ישי** ”קו ההגנה”, בו הוא מספר את הקורות אותו ואיתנו מנקודת מבטו. מעכשיו יהיה הספר למורשת הדורות במשפחתנו ולמתעניינים.

אבנר יהודאי : יהודה, אבי, מאד נפגע שלא התיחסו אליכם כפלמחניקים. אני יודע מהמסמכים שהשאיר, שרק בשנת 1972 קיבלתם את ההכרה על היותכם בשבי בתעודת השחרור מהפלמ”ח.

אברהם ענבי : אני חושב שזו טעות. אני בעצמי, בהיותי עובד מדינה, קיבלתי מיגאל אלון בחתימתו מכתב המאשר שאני איש הפלמ”ח.”

יצחק סלע : אחרי שחזרנו_גויסנו לצה”ל והשתחררנו אחרי חודש במחנה שחרורים כחיילים. מטה הפלמ”ח פורק ולא הוציא אישורים. תבורת עסקנים יוצאי הפלמ”ח הוציאה את ספר

הפלמ"ח. אחר כך הם הקימו את עמותת דור הפלמ"ח ואת בית הפלמ"ח ועכשיו גם הבנים והנכדים ממשיכים להפיץ את המורשת.

דב גביש : תודה לכם על הברכות. אין ספק שכל אחד זוכר משהו וזה אולי הדבר שדרבן אותי לעסוק בספר. היתה בידי חוברת שהוציאה משפחת יהודאי לזכרו של יהודה (יהודאי) ושם מופיעה ההתכתבות שלו עם מטה הפלמ"ח. זה נראה לא טוב, שפתאום חבר הפלמ"ח צריך להתווכח על מעמדו, כדי שיכירו בפעילותו ויאשרו את שייכותו. יתכן שאתם קיבלתם את התעודות הודות לעקשנותו של יהודה להשגת המסמך. הכוונה היא לתעודה רשמית ולא לאישור מקרי במכתב. גם ישעיהו העביר אלי את התעודה הצבעונית שהוא קיבל. אף על פי כן, העדפתי לשלב בספר את התעודה בשחור-לבן שהופיעה בחוברת לזכרו של יהודה, הודות ליוזמתו.

אשר לסיפור השבי שלכם: הסיפור לא הציק לי בכלל. הדברים שהציקו לי זה אני, עצמי. גדלתי בבית שהיו בו כל מיני טראומות וחיפשתי בהן את עצמי. מהתקופה הזו אני כמעט לא זוכר דבר, אולי רק פרורי זיכרונות. אחינו **יהודה** נפל בגשר אכזיב. ההורים החזיקו את כאבם בבטן ולא שיתפו אותי, הילד, בשום דבר. יכול להיות שהכל עבר לידי, עד כדי כך שאינני זוכר כלום? חשתי שזה איזה שהוא חור שאני צריך למלא אותו. בשנת 2006 הקרנו לראשונה, בהשתתפות המשפחות, את הסרט "**קבר יש רק אחד**" של **שושי בן חמו** מלוחמי הגטאות, לפני ההקרנה הצגתי בהרצאה את הרקע המדיני לתקופה, מה שהביא לביצוע את "ליל הגשרים" ולנפילתו של יהודה. אחר כך הוקרן הסרט גם לקבוצת מטיילים ובה היו גם חברי הגרעין שלי, שהצטרף **לעין גדי**. שם הייתי תקופה קצרה. אחת החברות סיפרה לי לאחר ההקרנה, שבאחד מטיולי השבת בעין גדי (לנחל משמר) אמרתי לה שהבטחתי להורי שלא אסתכן. לא זכרתי את זה, אבל זה התחבר אצלי בדבר אחר: בביקורי ביפתח ראיתי שישעיהו והמשפחה רובצים על הר של מסמכים בנושא השבי. ישעיהו אמר לי: "אתה כותב ספרים על נושאים שרק מעטים קוראים אותם, תכתוב על משהו שאולי גם כן יקראו בו מעטים, אבל זהו נושא שלך".

זה גרם לי לעשות תפנית חד משמעית. בעקבות הסרט שהפקנו על הגשר, חשבתי שעלי לכתוב על פרשת גשר אכזיב מנקודת מבטי. אלא, שבאחת הנסיעות מיפתח לירושלים התחוללה בי תפנית משמעותית. יש לנו עכשיו מסמך מצוין על האירוע בגשר, אז נקודת מבטי על הפרשה יכולה לחכות. לכן עלי לספר על השבי. שאלתי את עצמי: מה אני זוכר מהתקופה הזו? קטעי הסיפורים שלכם לא התחברו אצלי. אני לא יודע באמת מה היה שם בשבי שלכם, וזה הכה בי חזק.

אמרתי לעצמי שהמטרה היא שזה יהיה הסיפור שלכם. **נעמי ענבי** אמרה בכל מפגש במשך השנים, שמישהו יכתוב את זה. נכון נעמי? (נעמי: נכון!) ותמיד הוזכר היומן של יהודה (יהודאי). במשך השנים שמעתי סיפורים על ארועים שהתרחשו בשבי ושמתי לב שהבזקי הזיכרון לא תמיד מסתדרים. אמרתי לישעיהו: אני לוקח את כל החומר. ישבתי בביתי בירושלים וחשבתי שאם אסדר את החומר לפי כרונולוגיה, אעשה סדר בהבזקי הזיכרון. ביומן של יהודה יש סדר כרונולוגי. הוא אמנם לא כתב מדי יום, אבל השתדלתי להגיע למצב שבו אני

יכול לראות כיצד מתפתחת התמונה. התחלתי להעלות את הדברים על הכתב, הייתי בארכיון צה"ל והוספתי מסמכים, קיבלתי חומר על הקהילה היהודית בלבנון ועל המחותרת שהיתה שם, ופתאום הצטיירה התמונה. למדתי שהסיפור שלכם לא היה אך ורק איזה אירוע של חמישה חברה, והתברר שאין הוא פיסקה קטנה.

כשכותבים היסטוריה, יש זוויות שונות לבחינת הדברים. כך קבלתי מד"ר **אהרון יפה**, הבן של **חיים יפה**, מיהודי ביירות שישב איתכם בכלא, כמה קטעי עיתונים והוא סיפר על אבא שלו ועל מה שעשה בחייו. עם הופעת הספר הענקתי לו עותק אחד. אמש גם נוצר קשר עם עמותת **"ערים בלילה"** ומצאתי באתר האינטרנט שלהם שיש בו עמוד על **אברהם צוקרמן** שנשבה במלחמת העצמאות ללבנון. הוא היה אחד משלשת החיילים השבויים בלבנון שהזכרתי אותם בספר ושניים שבו עם החמישה (אברהם צוקרמן וישראל זוננברג). אברהם צוקרמן ביקש באתר חומר על אשר התרחש בעת שביו, וביקשתי מהעמותה להודיע לו על הספר.

במהלך העבודה ראיתי שהדברים מתחילים להתחבר וצריך לשלבם בפעילות שהיתה למענכם על ידי המשפחות בארץ. היה לי רושם שהדמות החזקה בבית שלנו הוא האבא. הוא זה שהתרוצץ, היה בקשר הדוק עם **יפה ענבי**, כי שניהם עבדו בבנק, היא בחיפה והוא בחדרה. גם אחיו, **שמואל גביש**, שהיום מאוחר לדעת מה היתה התרומה שלו, הסתובב בחלונות הגבוהים. היה גם פרק קשה מאד בהתכתבות של ההורים עם ישעיהו, ובשלב מסוים גם אברהם היה שותף לה, ויהודה תפס את עצמו כאילו גרם להם להורים חושך בעיניים. אתם השחרתם אז את התמונה, שלא היתה כזאת, מחשש שישכחו אתכם בוועדת שביתת הנשק. זה גרם לפיצוץ אדיר בעיקר בין ישעיהו להורים בחדרה. ויהודה היכה על חטא, איך לא שם לב לאיזה מלכוד אתם גרמתם.

(ויכוח על מה שקרה. **ישעיהו**: זה נכון. עמדו לחתום על שביתת הנשק בלעדינו. יפה ענבי ושמואל גביש דפקו על השולחן של קובעי המדיניות. **יצחק**: מרדכי מקלף היה חבר ועדת שביתת הנשק והוא לא... **אברהם**: אתה מתעלם מדבר אחד, הוא היה נציג של מדינת ישראל בוועדה... **ישעיהו**: ההוראה לא לחתום על ההסכם ניתנה על ידי בן-גוריון... (המשך ויכוח נכון או לא נכון).

דב גביש: בדיונים שהיו בוועדת שביתת הנשק לא שכחו אתכם לרגע. ההורים היו מאד-מאד חזקים גם כאשר הגיעו מכתבים קשים. את הדברים האלה גיליתי תוך כדי כתיבה וזה היה מבחינת השיקום האישי שלי, מבחינת המחסור שלי במידע. בהרגשת סיפוק אדירה לקחתי את הכתיבה לידי ויכולתי לחבר את כל הקצוות ולדעת שחשוב לכתוב גם על נושא שולי במלחמת העצמאות, כמו שלכם. הכנסתי לספר תמונה שלכם עם חוטר ישי בבית הזה, לאחר שובכם לארץ, ותמונת "כלא החול" שכולכם חתומים עליה; וגם החתימה של חיים יפה. אני מאד שמח שהספר יצא לאור – הפעם בשבילכם.

שולמית כהן (חברתו של **יחיאל**): אני רוצה לומר לכם שאני מודה ומתוודה שאני מאד נרגשת לשבת כאן במחיצתם של לוחמי פלמ"ח. וכל זה למה? באותה תקופה של הפעולות השונות, אני הייתי תלמידה בכתה ט' בצפון תל אביב. המילה פלמ"ח עברה מפה לאוזן על פעולות כאלה ואחרות. אחותי היתה ברזרבה של הפלמ"ח, כלומר שכבר הסתכלו עליה. הרבה דברים שלכם לא ידעו ונעלמו. תודה לאל שהיה מישהו שהחליט להאיר ולהביא לידיעת הציבור את הנושא שלכם. כולם שיבחו אותך, דב, על הספר ועל הערך של המחקרים וכקולגה, גם אני גיאוגרפית היסטורית, אני אומרת שאין ספק שהספר שכתבת הוא מחקרי ומדויק. לדעתי המעלה הגדולה של הספר הוא באופן הכתיבה הקולחת והמרתקת, יכול להגיע לקהל הרחב. הראייה לכך, שיחיאל נתן את הספר הזה לשני נכדי. אחד מהם **בשיטת 13** והשני קצין **בחיל האוויר**. הם קיבלו את הספר וקוראים אותו בשקיקה. אילו זה היה ספר מחקרי בלבד, היה מוערך מאוד, אך לא היה מגיע לדור הצעיר שלנו ושל החיילים שלנו. באותו רגע שאמרו לי "כמה שמרתק" הרגשתי שיחיאל והחברים העבירו את הלפיד לדור הבא, שרשרת של עם ישראל. שרשרת נוספת ועם ישראל חי.

אברהם ענבי: אני מצטרף לכל התודות. אני חושב שגם היוזמה וגם הביצוע היו יוצאים מהכלל. כל מה שהיה עד היום זו התורה של בעל פה. כל אחד סיפר במשפחה, או באירועים השונים בקרב חברים, אבל זה לא היה מוסדר. נעמי היתה באה אלי בטענות "למה שאתה לא תכתוב את זה?" תודה לאל שדובי גאל את המשימה הזאת ועשה את זה. קיבלתי את הספר לפני יומיים ולא הספקתי הרבה לקרוא בו, אבל אני עבדתי בצורה אינטנסיבית על הטיוטות. למרות שלא היו לי הרבה מסמכים אבל היה לי הרבה בזיכרון. אני חושב שזה מפעל יוצא מהכלל. הזכירו כאן את האמהות. יש מקרה אחד **שחוטר-ישי** סיפר אותו. כאשר היה צריך לנסוע למשפט לביירות, וכבר אז הדרכים נותקו. זה היה אחרי החלטת האו"ם של 29 בנובמבר. היו יריות בדרכים שנותקו. והוא פגש את אמי ואמר לה שהוא נוסע ללבנון היא אמרה לו: "אתה לא נוסע זה מסוכן, אל תיסע!" אני בן יחיד, אמא אלמנה, שהיה לה העוז וכוח נפשי לבוא ולהגיד לחוטר-ישי שהיא ידעה, כי גורלו של בנה היחיד תלוי בו והיה לה העוז להגיד זאת, אני חושב שזה חלק של גדלות נפש. ריגש אותי מאד שדוביק הקדיש את הספר לכל משפחות ההורים. אני חושב שזו מחשבה ומעשה מאד יפים. אני מודה על כך בשם כולם.

לדב ולחיה על כל העבודה הזאת, רצינו במשהו לציין את הערכתנו ותודתנו. התייעצתי עם ישעיהו לקנות מתנה להם, והוא לא כל כך ידע מה לומר. שאלתי אותו אם מוסיקה הם אוהבים, אמר לי שכן. שאלתי אם אופרות הם אוהבים, אמר לי שאינו יודע, אבל בטהובן הוא אוהב. אז יש כאן שני דיסקים של כל הקונצרטים לפסנתר ב d/vd של בטהובן בביצוע של Murray Perahia ותהנו מזה. (ישעיהו: אתם תקבלו מאיתנו סוף שבוע, על מנת שתוכלו לנוח מאיתנו אחרי כל אשר עשיתם למעננו).

חיה גביש: באמת כל הכבוד לדובי. אני הייתי בתקופה הזו חולה במחלה קשה מאד, ויחד עם הכתיבה הוא היה צריך לקחת אותי לבתי חולים. אני יצאתי מזה, ברוך השם. גם על זה אני רוצה להודות לו. אספר לכם שהיתה לו דילמה אם לכתוב את הספר על "ליל הגשרים" או להתרכז בסיפור שלכם. אני מאד עוודתי אותו להקדיש קודם לכם. אתם חיים ויהודה איננו.

24.3.1949

יחיאל, אברהם, ישעיהו, יצחק, ישראל זוננברג, יהודה, אברהם צוקרמן

איפה תפסו אותנו?